33899/B

BELILLI INDICUM

cujus occaſione
in

TETHYOS

MYTHOLOGIAM,

TETHYORUMQUE

Naturam inquiritur,
illuſtratum
a

MICHAELE FRIDERICO LOCHNERO
Archiatr. Caeſar.

[1717]

VIRO

NOBILISSIMO EXCELLENTISSIMOQVE

Dn. JOANNI PHILIPPO BREYNIO

Med. Doct.

ACADEMIAE CAROLINAE IMPERIALIS NATVRAE CVRIOSORVM

et

SOCIETATIS REGIAE ANGLICANAE LONDIN. SOCIO CELEBERRIMO,

PHYSICO GEDANENSI EXPERTISSIMO et pl.

D. D. D.

AUCTOR.

WELLCOME LIBRARY INSTITUTE

58700 (6)

VIR

VIR
EXCELLENTISSIME.

FElicem illum diem ſemper praedico, qui ſingularis et propenſae in me voluntatis Tuae ſignificationem patefecit, et declaravit, quantum fructuum et voluptatum e naturalis hiſtoriae ſtudio caperes, quod haereditario quaſi jure ab immortalis gloriae Parente, latentis Naturae Myſta maximo, Tibi collatum, me quoque ſtudiis prae aliis omnibus capit et rapit in admirationem. Affirmo Tibi hoc ex animo, *ERVDITISSIME BREYNI*, feſſus catenatis curis clinicis, nusquam recreandi animi bentius divertor quam ad Naturae abſconditas gazas, quarum perluſtrandarum me varietates valde cupiunt, valde amoenitates, non mente concipiendae tantum, ſed in oculos incurrentes, adeo illi quidem naturae luſus praecipue marini, alliciunt, ut non injuria collectas dicam in eo mari, in quo orta Gratiarum ſuavitatisque omnis parens Venus. Sed cum deſtituar omni in marina inquirendi occaſione, ſoli arenoſi incola, longiſſime a ſalo remotus, Tibi, optime BREYNI, de marino hoc producto diatribam inſcribere conſtitui, qui licet non maris accola, vicinus tamen exiſtis, et cui inſuper per doctiſſimum in univerſam fere Europam literatam commercium, et omniſciae

paeneSocietatis Anglicanae (quam nunquam ſine devota veneratione nomino, et cujus Tu digniſſimus Socius) omnia indicta aliis incognitaque pateant, benivole ſupplere velis illa, quae in diſſertatiuncula hac mea, quod probe equidem tenuitati meae notum, deficiant. Quae nigrum Theta merebuntur in hac Tethyorum recenſione, jugulabis rogo, et ſpongia induces hanc ab Italis dictam. Spongiam, quod Ajaci olim ſuo fecit Auguſtus. Nec taedium inde capies, ſi Tethyorum occaſione in philologorum et antiquitatis abyſſum delapſus, ad Hiſtoriam naturalem illuſtrandam quaedam inde retulerim. Hoc enim ſtudii genus nos Medicos ab Empiricis et puris Clinicis diſtinguit; et non ſine ratione humaniores vocantur literae, non niſi ab inhumanis neglectae. Magni Meurſii me querelis in hos ſtudii liberalis oſores non ſine amarore effuſis, expediam: Qui literarum, inquit, humanarum et antiquitatis ſtudia rejicula cenſent, nae illi vacerae ſunt et ſtatuae caput habentes. De Apuleji proſapia videntur, i. e. inter Aſinos praecipui: nam aureus ille fuit. Severiora equidem verba, vera tamen, quae eo fidentius profero, cum probe mihi conſtet, Tibi Muſarum conſortium curae quoque cordique eſſe. Quod ſupereſt, ſancte hiſce promitto, non ullo unquam tempore me commiſſurum, obſequium ut in me deſiderare poſſis, in illis praeſertim rebus, quae mutuae amicitiae ulterius firmandae uſui eſſe poſſint. Vale et favere perge

IVO

M. F. Lochnero
Arch. Caeſar.

Cap.

Cap. I.

Quae lepidiſſimus jocoſae amoenitatis arbiter *Petronius*, de Romanorum deteſtanda ingluvie, qui mare, qui terras alieno ſole calentes, per improbam ſatietatis laſciviam peragrarunt, cecinit:

Ales Phaſiacis petita Colchis,
Atque Afrae volucres placent palato,
Quod non ſunt faciles; at albus anſer
Et pictis anas enovata pennis,
Plebejum ſapit. Vltimis ab oris
Attractus ſcarus, atque arata ſyrtis
Si quid naufragio dedit, probatur.
Mullus jam gravis eſt: amica vincit
Vxorem: roſa cinnamum veretur.
Quicquid quaeritur, optimum videtur.

Hoc de Medicina noſtra pariter optimo jure ſcribere licet, dum Medicorum et aegrorum plurimi, medicamentis alieno ſub ſole natis inhiant, maximeque expetitur id, quod

- - - *remoto arceſſitur orbe.*

Scilicet quo rariora, & cariora eo quoque chariora; cum tamen ſaepius illa, quae pedibus calcamus, cum exoticis pari paſſu ambulent, imo ſaepius illa ſuperent. Optimus igitur labor illorum, qui indigenam medicinam, ſuae cuique regioni ſufficientem, vindicant, earumque αὐτάρκειαν omnium exponunt oculis; quod de Gallia et Lotharingia ſua probarunt Antonius Conſtantinus et Symphorianus Campegius; de Dania Bartholinus et Borrichius de Batavia Beverovicius, de Scotia Sibbaldus; de Helvetia Geſnerus et Scheuchzerus.

Horum omnium ſtudium eo collineat, ut oſtendant illud Poëtae:

Proſpexit natura ſibi. Quod habere neceſſe eſt,
Sub quovis coeli climate mundus habet.
Eſt ſtupor in nobis, gravis ignorantia mentes
Poſſidet, et quae ſunt proxima ſpernit homo.

Quod procul eſt curat, longinquis quaerit in oris,
Sponte licet tellus det meliora domi.

Nec haec proximorum labes ſeculorum, ut noſtra nobismet ſordeant; Plinii quippe querela arguit, Libr. 24. c. 7. jam ſuo tempore vitium hoc invaluiſſe: *Hinc nata medicina,* inquit, *haec ſola naturae placuerat eſſe remedia parata vulgo, inventu facilia ac ſine impendio, ex quibus vivimus. Poſtea fraudes hominum et ingeniorum capturae officinas invenere iſtas, in quibus ſua cuique homini venalis promittitur vita.* Et alibi: *Arabia atque India in medio aeſtimantur, ulcerique parvo medicina a rubro mari imputatur, cum remedia vera quotidie pauperrimus quisque coenet.*

Haec tot ſeculis inveterata, exotica medicamenta habendi cupido ex animis hominum praejudiciis jam obcoecatis, aeque difficulter eradicabitur, ac illa modo memorata

prodiga rerum
Luxuries, nunquam parvo contenta paratu,
Et quaeſitorum terra, pelagoque ciborum,
Ambitioſa fames, et lautae gloria menſae.

Cum igitur deſperemus de reducenda iterum medicina indigena, in id incumbendum medico maxime, ut ad morem rite indagatorum Indigenarum, devecta a remotiſſimis oris ad nos, pariter explorentur, ulteriusque examinentur, num fucis inquinata a mercatoribus lucrum ex noſtra ſaepius ſtultitia captantibus, an carie et ſitu e longo itinere ſcateant, indeque in uſum medicum vocari poſſint? Praeter nota jam exotica, dantur inſuper inter immenſas iſtas ſtupendasque opes, quibus auri gemmarumque dives India, ſingulis annis Europam noſtram beare ſolet, plurima nomine tantum nota naturae cimelia, quae, ni medicus, dum illorum mentio injicitur, ignorantiae culpam incurrere velit, rimanda ſunt.

Ne igitur, quod aliquoties jam mihi, pruriente hoc ſeculo ab exteris urbem noſtram tranſeuntibus factum, contingat pariter aliis, ut exhibitis rarioribus nunquam viſis, nunquam auditis,

ditis, ad ſilentium redigantur; a tot jam amicis, quorum juſſa capeſſere fas eſt, monitus in animum induxi, nonnulla adhuc exoticorum, e quorum claſſe in Parreira brava, Mungos et Ananaſa ſpecimina jam dedi ulteriori examini ſubjicere, et quae de illis lecta mihi collectaque, publicis deſtinare uſibus, partim ut pateat, an, Seneca judice, ex eorum genere ſint, quibus vel ex natura ſua, vel ex opinione vulgi magnitudo accedit; partim ut meo exemplo viri, hoc in ſtudio doctiores exercitatioresque, in locis praecipue iſtis, ubi rerum harum ex Indiis allatarum copia ſuppetit, incitentur, ut in ſcriniis ſaepius latentia ſcripta acutiſſima, incomtis hiſce meis, nec pumice expolitis, lucem majorem concilient.

Jamque ſub examen, quodcunque dat Indica Tethys
Mittitur.

BELELING vel BELILLI aut BEDILLE, in Transact. Angl. forte ex typothetae errore, dictum, exinde proveniens medicamentum, ſi famae fides, ſaluberrimum, quod fruſtis arundineis excavatis impactum, calceque indurata in extremitatibus firmatum ad nos affertur. Concretum inibi contentum, Piſcium mentitur ſanguinem, pingue quoad tactum, ſaporis laſcivi ſalini amaricantis, odoris hepatum piſcium exſiccatorum: hinc ipſi ab Indis nomen *Dara Belilli* ſeu *ſanguis Belilli* inditum, cum de piſcium ſanguine nil quicquam participet, licet marinos agnoſcat natales.

Cap. II.

Qui primitus notitiam hujus dedere medicaminis, retulere, *Dara Belilli* ſuccum exiſtere plantae expreſſum, neſcii tamen, cui plantarum generi accenſenda foret. *Belille* equidem frutex eſt altitudinis ſesquihominis, ſinuoſis ac tortuoſis ramis arbores ſcandens, radices habet rufas, fibras emittens capillatas; caules alit lignoſos nodulatos ac in ſupremis partibus quadrangulatos; folia ſunt oblongo-rotunda, tenuia, piloſa, ac veluti lanuginoſa, candida; hinc plantae quoque in Lingua Bramanum *Sravadi* audiunt, qua voce color candidus denominari ſolet.

Mirus

Mirus naturae luſus eſt in hoc frutice, ob varios colores, quibus flores exornantur; eorum enim aliqui ſunt pulchre rubicundi, alii vero albiſſimi, qui flores albi apud Indos tam frequenter comedi ſolent, ac apud nos lingulatum blitum vel beta. Ejusmodi mutationem florum diverſicolorum in uno caule videre licet, in Solano Mexicano flore magno Caſp. Bauhin. in Pinac. ſive admirabili Peruana; cujus flores alii flavi, alii rubri, albi alii, diſcoloresque alii, non ſecus ac in hac *Belilla*. Hinc Excell. Commelinus credit, eam pro arboreſcente illius ſpecie haberi poſſe, ni fructus differrent ſeminaque. Fructus enim oblongo-rotundi, et minutulis obſiti pilis; cum immaturi, ſunt virides, cum vero maturi, ad flavum vergunt, intus carne denſâ, viridi, ſaporis adſtringentis et ſubacidi. Latet in his fructibus congeries ſeminum minutulorum, quae in ea jacent velut ſemina piſcium, ac in quatuor ſeries per membranam intermediam albicantem diſtincta, ſuntque colore viridi, cum in imo ſunt coadunata, ſeorſim autem ſingula conſpectui oblata, albicantia et tranſparentia inſtar arenularum, matura ſunt colore nigerrimo. Haec aliquanto latius ex Horti Malabarici Tom. II. p. 27. excerpſi, ut omnibus innoteſcat, *Dara Belilli*, quod deſcribere conſtitui, cum *Sravadi* Bramanum nihil commune habere.

In Catalogo ſimplicium Exoticorum addito inſimul pretio, quorum copia venalis expoſita apud Pharmacopoeorum Amſterodamenſium ſolertiſſimumHiſtoriaeque naturalis et ſcientiſſimum et cupidiſſimum, Albertum Seba, occurrit oleum deſtillatum Bellilis Afric. pretio quatuor florenorum uncia. Cujus ſtirpis vel plantae non equidem conſtat, an jam deſcriptae Malabaricae Sravadi, an alterius. An non forte pertypothetae vitium Bellidis Africanae?

Marinus et ſalſo-laſcivus *Belilli* ſapor plurimos induxit, ut e planta marina ejus arceſſerent primordia, nec tamen ulla plantarum illarum ſiccarum et exſuccarum ſupererat, productioni hujus materiae idonea, quippe e quibus, ceu e pumice, nec aqua, nec ſanguis exprimi poteſt; *car beaucoup des plantes marines*

ne

ne reſſamblent qu'a des plantes. Enfin la Botanique de la mer n'a presque rien de commun avec celle de la terre: plurimae enim marinae plantae referunt tantum plantarum ſimilitudinem; *quippe Botanica marina ferme nihil cum terreſtri commune habet.* Verba ſunt Hiſtor. Acad. Reg. Scientiar. Ao. 1700. p. 87.

Alii ex *Holothuriis* concreto illo marino, ſumme noxio venenatoque, ortum deducere autumarunt; quod Zoophyti genus in Indiae orientalis mari maxime obvium, tantae tamen perniciei, ut, ſi imprudentius quis hanc ſali progeniem contrectaverit, ardor ſtatim manum invadat, tanquam ſi aqua ferventi ſuffuſa eſſet, et niſi appoſito ſtatim allio contuſo cum aqua ſubveniatur, prae dolore in febrim quis incidat, quod triſti experientia edoctus, de ſe ipſo teſtatum reliquit Jacobus Bontius Hiſt. Natural. et Med. Indic. libr. V. c. 27. Hinc urticis marinis accenſet Plinius ille Amboinicus, Clariſſ. Rumphius, *Epidormidesque marinas* nominat, inque lingua Amboinenſi *Huron* dictas refert, additque: *Si Amboinenſes Latinam callerent linguam, crederem ab urendi facultate iis nomen dediſſe.* Hinc forte eſt, quod Sextus Empiricus, non ignobilis Philoſophus, Zoophyta, quae inter Holothuria fere primatum ducunt, ex igne generari prodiderit.

Deleteria hac noxa non obſtante, lucro inhiantes fallaciſſimi mortalium omnium Sinenſes, ut liquorem ſuum deſtillatum *Arak* dictum, tanto penetrantius reddant, oryzae Holothuriorum ſuccum immiſcent; unde non mirum Bontio eſſe videtur, Belgas nautas, hujus *Arak* potui inhiantes, ſanguinis ſputum, phthiſin, maraſmum ipſamque contrahere mortem, atque hoc eſſe, ut Plautus ait, quod homines tam brevem vitam colant, cum inſtar ſtrigilum, inteſtina abradant et exedant; cui malo auferendo a laudato jam Bontio Infuſum Rhabarbari in decocto Tamarindorum tanquam ſpecificum commendatur. Et licet depellendo pernitioſiſſimo hoc Sinenſi invento, haud exigua illis poena decreta, qui in flagranti iſtoc deprehenduntur lenocinio; dantur tamen Apicii, qui in pernitioſiſſimis his illecebris,

 guſtus

guſtus delitias quaerunt ; holothuria enim marinae incoquunt aquae, additisque Sajor Sanga, Limonum ſucco, corticibusque tenuiſſime inciſis, arundini excavatae , inſtar *Belilli* infundunt, et condiendis cibis aſſervant, credentes, coctione et admixtione acidi Limonum deſtrui vim deleteriam, quae omnia refert Cl. Rumphius Muſ. Amboin. Libr. I. cap. 42. p. 50.

Sic de adnaſcente in maris ſuperficie rupibus, poſtea hinc inde fluctuante Firome et Konbu vulgo et literatis dicto , memorat Exc. Kaempf. Amoenit. Faſc. V. p. 833. totum genti poſt praeparationem eſculentum eſſe , quanquam coriaceae ſubſtantiae, ideoque Tethyis ſimilis. Veriſimile autem eſt, Holothuria repertu dari innoxia et inertia, quippe urticae marinae pariter inertes aeque ac urentes. vid. Cl. van Heide in Experim. circa urticam marinam. Firmant hoc ulterius nidi illi notiſſimi avium, omni deleteria acrimonia deſtituti, pro obſoniis ad coquinas expetiti, quos rupibus oceani orientalis affixos, ab hirundinibus marinis domeſticis multo majoribus paratos, ex holothuriorum, mari innatantium, materia parari, et a Japonenſibus *Jenuda*, item *Jeniku* vulgo *Jens* vocari, refert Cl. Kaempferus loco citato. Cum vero Dara *Belilli* arundini excavatae aeque ac Holuthuriorum concretum, cujus e Rumphio mentio injecta, incluſum ſit, factum inde credo, ut a nonnullis marina haec producta confunderentur.

Proxime ad metam vergunt, qui *Belilli* origines in Tethyis quaerunt Zoophyto, cujus in Scholis medicis nomen aeque ac natura paene ignota ; hinc ad melius intelligendam, quam tractamus materiam , e veteribus in memoriam revocare neceſſe duximus Tethya.

CAP. III.

TEthya a *Tethy* Dea nomen traxiſſe volunt ; marinum concretum a Dea marina. Sic enim plurimis Poëtis Graecis et Latinis pro Mari ſumitur et origine fluviorum , teſte Heſiodo Θεογον. V. 337.

Τηθὺς

Τηθὺς δ' Ὠκεανῷ ποταμȣ̀ς τέκε δινήεντας.

Tethys autem Oceano flumina peperit verticoſa.

ac V. 368 Υἷεες Ὠκεανȣ̃, τȣ̀ς γείνατο πότνια Τηθύς.

Filii Oceani, quos genuit veneranda Tethys.

Inſularum quoque fingitur mater, eodem Heſiodo V. 363.

Αὗται δ' Ὠκεανȣ̃ καὶ Τηθύος ἐξεγένοντο.

Atque hae Oceano et Tethye prognatae ſunt,

canente: hinc circa eandem Tethyn et Oceanum congregari Inſulas, et chorum agere, fingit Callimachus, tanquam filias nempe circa patrem Oceanum ac matrem Tethyn, quas inter primaria Delus. Sic Battiades Hymn. in Del. v. 17.

ὁππότ' ἐς Ὠκεανόν τε καὶ ἐς Τιτηνίδα Τηθὺν,
Νῆσοι ἀολλίζονται· ἀεὶ δ' ἔξαρχος ὁδεύει.

Quamdiu in Oceano et Titania Tethy,
Inſulae erunt: ſed ſemper Delus primaria habebitur.

Callimacho conſentit Lycophron, qui Titanitidem pariter vocat,

γραῖαν ξύνευνον Ὠκεανȣ̃ Τιτανίδα,

Anum Titanidem Oceani conjugem.

Et ex Latinis Ovid.

- - *Oceanus quondam Titanida Tethyn,*
Qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis.

Obtinuit autem hoc nominis, quod inter Titanas foeminas Tethys, juxta Rheam et Themin, ab antiquis Mythologis relata. Hinc Τιτανὶς appellata itidem *Themis* apud AEſchyl. Prom. v. 873. et alibi ſecundum eundem, *Phoebe* Τιτανίς. Eumen. v. 6. et Τιτανὶς Μήνη, *Titanes Luna*, quae eadem cum *Phoebe* legitur apud Apollon. Rhod. l. 4. v. 54. aliam tamen ſignificationis hujus cauſam mox ſuppeditabimus.

Ad imitationem Grajorum maris quoque Deam Tethyn pronuntiarunt Latini. Sic Ovid. Metamorph.

Et ad canam deſcendit in aequore Tethyn.

Senec. in Troad. v. 878.

Te magna Tethys - - - -
Placidumque numen aequoris tumidi Tethys.

In Hercul. Oeteo v. 1899. *Audiat ictus utraque Tethys*; una nempe Solem orientem emittens, altera occidentem excipiens; vel eodem ſignificatu, quo *Neptunus* pariter Catullo *uterque* dicitur, de quo vid. Nerium noſtrum. Sic Silio Italico *reciproca Tethys*; Lucano, *vaga Tethys*; aliis, *fugax, refuga, ſalſa, gelida* vocatur; quae epitheta mari potiſſimum conueniunt.

Tethym tamen terram potius eſſe plurimi, contendunt. Et Euſtathius quidem κριτικώτατος in Homer. Iliad. π. Tethya a Tethy ideo nomen obtinuiſſe credit, quia prae caeteris marinis naturae ſunt terrenae, (τὰ τήθη γεώδη μᾶλλον τῶν ἄλλων θαλασσίων) propter ambientis teſtae duritiem. Tethym autem terram eſſe et Titaeam, probatum ibimus ex Diodoro Siculo, Auctore, ex Nobiliſſ. Barthii ad Stat. IV. Theb. p. 1175. elogio, minime pro vulgari aeſtimando, quem Plinius apud Graecos nugari deſiiſſe auctor eſt, utique tam propter tituli ſpretam ambitionem, quam fabularum diſcretionem. Non enim alio fine primos tres libros ſcripſiſſe videtur, quam ut aliquam fabuloſam temporum hiſtoriam conficeret. Hic igitur Hiſtor. Libr. III. p. 190 edit. Rhodom. Τιταίαν ſive Tethyn, Οὐρανῷ primo Atlantiorum Regi marito, XIIX. liberos peperiſſe: τὴν δὲ Τιταίαν σώφρονα οὖσαν καὶ πολλῶν ἀγαθῶν αἰτίαν γενομένην τοῖς ἄλλοις ἀποθεωθῆναι μετὰ τὴν τελευτὴν ὑπὸ τῶν εὖ παθόντων γῆν μετονομασθεῖσαν. *Tetaea autem, quod et prudentia et meritis erga alios excelleret, poſt fata inter Deos ab his, quos beneficiis ſibi obligarat, recenſita fuit et Telluris nomen accepit.* Atlantii enim, pergit Diodorus, Deos apud ſe natos gloriantur, atque huic ſuae aſſertioni illuſtriſſimum Graecorum Poëtam τὸν ἐπιφανέστατον τῶν παρ᾽ Ἕλλησι ποιητῶν, adſtipulari dicunt, qui Junonem ſic interloquentem fingit:

Εἶμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης,
Ὠκεανόν τε Θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν.
Longinquos abeo fines inviſere Terras,
Oceanum Tethymque, patrem matremque Deorum.

Haec Σικιλιώτης Διόδωρος μέγα κλέος ἱστορικῶν, e maximi Joſ. Scaligeri elogio. Credidere nonnulli, Poëtam, quem citavit, eſſe Heſio-

dum; ſed Homerus merito hoc mactatur elogio; verſus quippe Iliad Ξ. v. 200. legendi. Diſcimus ex hoc Diodori loco, Tethyn ſive Titaeam fuiſſe Vrani ſive coeli uxorem, liberosque inde creatos Titanas dictos; unde nomen illi Titaniae Tethyos, non quod filia Titanum, quod ſupra retulimus, ſed mater. Huc collineat AEſchylus Prometh. v. 205.

Τιτᾶνας οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς τέκνα.

Titanas coeli et Telluris liberos.

Tityonis forte nomen hinc ortum, quippe a Vigilio dicitur *Terrae omniparentis alumnus.*

Doctiſſ. Rudbek. Atlantic. T. II. c. 4. p. 59. probare nititur, Titaeae vocem apud Diodorum fluere ex Gothica Lingua, et ſignificare *Te-Deja, Terram Deam.* Titaea forte a Τίτθη. Sic enim nutrix. Ariſtophan. ἱππ. v. 723.

Καθώσπερ αἱ τίτθαι γε σιτίζεις κακῶς.

Nutricum more tu populum paſcis male.

Vid. quae ad hunc locum habet Scholiaſtes et ex illo Suidas, quia nimis longus. Probant porro Tethyn Terram denotare Heſychius: Τηθὺς ἡ γῆ, et in voce Θέτις. ἡ δὲ γῆ λέγεται Τηθύς. Ad priorem Heſychii locum reſpiciens Cl. Matth. Martinius in Cadm. Graec. Phaenic. *Tethyn, Terram* ex Hebraico טיט *lutum* deducit.

Euſtachius pariter p. 978. Τήθυν τὴν κοινὴν τροφὸν γῆν, *Tethyn communem nutricem Terram* pronunciat. Suidas dilucidius, quam reliqui omnes, ſcribit: Τηθύς, ἡ γῆ, παρὰ τὸ τιθηνὴ εἶναι, καὶ τροφός. Ὅμηρος· Ὠκεανὸν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθὺν, τουτέστιν, ὑγρὰν οὐσίαν καὶ ξηράν. *Tethys Terra, quod altrix et nutrix ſit animalium. Homerus: Oecanum deorum parentem et matrem Tethyn, hoc eſt humidam et ſiccam naturam.* Et in voce, τιθηνὸς· κατὰ μεταφορὰν λέγεται καὶ ἡ γῆ τιθηνός. *Per translationem et ipſa terra dicitur* τιθηνός, quod omnia animalia nutriat et alat. Ideo dicitur *alumna* et per ſyncopen *alma.* Homerus jam olim illud indicavit, appellans terram modo τροφερὴν, modo πολύφορβον, modo βωτιάνειραν, modo παμμήτορα Τήθυν. Apud Suidam ſcribitur: Τιθηνὰς,

τροφὰς

τροφὰς, καὶ τιθηνήτειρα. Reſtituit et interpolatur hunc locum Aemilius Portus. Τιθήνας, τροφὰς, καὶ τιθηνητὴρ, τροφὸς εἴτε τροφεύς, καὶ τιθηνήτειρα, ἡ τροφὸς, ἡ καὶ τιθήνη. *Tithenas nutrices et Titheneter. Nutritor, Nutritius, alumnus, altor. i e. qui alit et nutrit. et Titheneteira Nutrix alumna, quae nutritas alit. Altrix.* Diſtichon Epigrammatis libr. III Epigr. 167.

πολλὰ τιθηνητὴρ ὀλοφύρατο, χερσὶν ἀμήσας
Ἀνδρομάχοις δνοφερὰν κρατὸς ὕπερθε κόνιν.

Multum nutritor luxit, manibus congeſto
Bellicoſis atro caput ſupra pulverem.

Euſtathius tamen teſtis eſt, Tethyn ſumi pro ipſo Oceano: αὕτη (Τήθυς) γὰρ Ὠκεανός. *Ipſa etiam oceanus.* Verum quid per hanc Tethyn intellexerint priſci naturae conſulti, aut ut eos ſubinde Veteres vocant, οἱ Θεολόγοι, omnium optime e Proclo Libr. V. in Timaeum nos docet illuſtriſſ. Spanheim. Not. et obſerv. in Callimach. Hymn. in Del. p. 333. ubi Proclus varias refert de eadem opiniones, ac inter alia p. 293. Τὴν δὲ ΤΗΘΥΝ, οἱ μέν τὴν ὑγρὰν ἀυτὴν ἐσίαν φάσιν, οἱ δὲ τὴν πολυμετάβολον φύσιν, οἱ τὴν τε παντὸς ἐυθυμοσύνην, ὁ δὲ Θεῖος Ἰαμβλιχος, ποιητικὴν διάθεσιν εἶναι ἀυτήν, τὴν ἐν τῷ ἐνεργεῖν δραςήριον ὑποτίθεται κατάςασιν. *TETHYN autem quidam dicunt eſſe ipſam humidam naturam: alii vero naturam plurimum mutabilem, nonnulli univerſi concinnam ordinationem: divinus autem Jamblichus ſupponit illam eſſe effectricem diſpoſitionem, ſeu in operando promptam ac efficacem conſtitutionem.* Quibus addit in ſequentibus, unde dicta ſit eadem TETHYS, nempe juxta traditam, a Platone in Cratylo ejusdem vocis, quamquam parum probabilem, originem, ac ejus praeterea ab Oceano diſcrimen: τε οὖν Ὠκεανοῦ πᾶσαν κίνησιν γεννῶντος ἀθρόως θείαν, νοερὰν, ψυχικὴν, ἡ ΤΕΘΥΣ ἔσα διακριτικὴ τῶν κινήσεων τῶν ἔνδον καὶ τῶν ἔξω. καλεῖται Τηθὺς διαττῶσα καὶ διηθἒσα τὰς ὑλικὰς ἀΰλων κινήσεων. *Quum vero Oceanus omnem motum gignat promiſcue, divinum, intelligibilem, animalem, naturalem, TETHYS autem ea ſit, quae diſcernit motus internos et externos, ideo inde etiam dicta, quaſi percribans et percolans materiales motus ab immaterialibus.* Quae loca ideo obiter adſcribere placuit viro illuſtriſſimo, ut vel inde eorundem Platonicorum in explicandis veterum Poëtarum θεολογεμένοις multi-

multiplex varietas, aut etiam ἀπορία eluceſcat. Conferri cum his ab Ill. Spanheimio adductis poſſun: Phurnutus de Natur. Deor. c. 8. c. 17. p. 172. et 177. Heraclid. Ponticus Allegor. Homer. p. 444. et paſſim alii plures, qui *Thetin* ſcripſere, e Mſtis correcti ideo ab eruditiſſimo Gale. Itaque cavendum, ut id poſtremo addam, ne quis *Tethyn* et *Thetin* confundat, quod a ſummo viro Salmaſio ad Plautum in Trinum. Act. 4. Scen. I. v. 1. factum annotavit Anna Daceria, ſeculi decus.

Salſipotenti et multipotenti Jovis fratri et Nerei Neptuni
Laetus lubens laudes ago.

ubi legendum putat: *Nereine Neptuni*; et addit: Nereine Neptuni uxor, quae vocatur Thetis Poëtae: et ibi fallitur; nam Thetis Neptuni uxor non fuit, ſed oceani, vel ſecundum alios, Vrani conjux. Hunc autem locum Plauti ſic explicat foeminarum eruditiſſima: *Laetus lubens laudes ago ſalſipotenti et multipotenti fratri Jovis et Nerei* (in Dativo) *Neptuni*, ſubaudi filio, ut dicitur Alexander Philippi. Differentiam utriusque expreſſit Catullus:

Tene Thetis tenuit pulcherrima Neptunine?
Tene tuam Tethys conceſſit ducere Neptem.

ac Heſychius: Θέτις, ἡ μήτηρ Ἀχιλλέως, ἡ δὲ γῆ λέγεται Τηθύς.

Fuit autem Thetis Nerei Doridisque filia, quam cum Jupiter ob hujus pulchritudinem adamaret, uxoremque ducere decreviſſet, monitus a Prometheo, qui a fatidica Themide audiverat, quod filius ex ea, patre major futurus eſſet, deſtitit, ne quod Saturni Patri acciderat, idem ſibi contigiſſet; hinc Ovidius.

Jupiter aequoreae Thetidis connubia vitat.

Quamvis fabulam hanc aliter recenſeat, et filiam Thetidi e Jove tribuat, Apollodor. Biblioth. Libr. I. cap. 3. § 6. p. m. 9. 10. Edit. Pariſ. Th. Gale. Vocatur Neptis Tethydis ob Doridem Tethyos filiam, atque inter Nereides et Oceaninas refertur ab Heſiod. Theogon. v. 244.

Εὐδώρη τε Θέτις τε Γαλήνη τε, Γλαύκη τε,
Evdoraque, Thetisque, Galeneque, Glauceque.

Iterum

Iterum Ovid.

Vecta eſt fraenato caerula piſce Thetis,

nempe Delphino, uti Nereides, de quibus in Nerio noſtro.

Tandem haec Thetis a Peleo, AEaci filio, Chironis Nepote, in expeditione Colchica adamata eſt, qui illam ſive invitam ſive volentem duxit. Nuptiae in Pelio Theſſaliae monte circa Chironis antrum celebratae, eoque omne Deorum genus invitatum, excepta Diſcordia. Haec ut contemptum ulciſceretur, Pomum aureum inſcriptum: PVLCHRIORI, nuptiali Deorum conſeſſui projecit, Dearumque poſtea aemulationi anſam dedit. Ex hoc marito filium ſuſcepit Achillem. Hinc:

Felix et nato, felix et conjuge Peleus,

Cenſente Naſone toties laudato. Pulcherrimam fuiſſe, Poëtae teſtantur; ideoque ἀργυρόπεζα dicitur Heſiod. Theog. v. 1006.

Πηλεῖ δὲ δμηθεῖσα θεὰ Θέτις ἀργυρόπεζα
Γείνατ' Ἀχιλλῆα.

A Peleo autem ſubacta Dea Thetis argenteos pedes habens,
Peperit Achillem.

Orpheus pariter in Argonauticis v. 383. hoc nomine mactavit. Filium Achillem infantem adhuc ſtygiis immerſit undis, utque invulnerabilis fieret, Chironis avi educationi tradidit, venturi praeſcia Thetis. Mythologiam ejus ex Iliaca Tabula, quam Excell. Fabrettus edidit, commentario illuſtravit Solertiſſimus Begerus in Bello et excidio Trojano.

Cap. IV.

IN voce τίτθος vocis Tethyorum incunabula quaerunt nonnulli. Exponitur haec vox ab Heſychio non tantum τροφός. *nutrix*, verum etiam τιτθός, μαςὸς i. e. *mamma*. Et Svidas: τιτθοὶ, οἱ μαςοὶ, ἤτοι τῶν μαςῶν τὰ ἄκρα. *Mammae vel potius ipſae mammarum ſummae partes*, quas Latini papillas vocant. Itali *capecchia* et *cappezole*; Capitulum mammarum. Veneti *cavedello*. Inſubres *Burino*, quaſi uberinum. Gloſſ. ἀκρομάσθιον (potius ἀκρομάσιον)

μάςιον) *Ruma, papilla.* Item *Cizza*, forte ex Germanico Ziʒʒen; vel a ſugendo. *Poppa* a papilla, *poccia* a potando. Juvenalis:

Et potanda ferens infantibus ubera magnis.

Vid. Excell. Ferrar. in Origin. Lingu. Italic. p. 301.

Diminutivum vocis τίτθος eſt τίτθιον mammilla; qua voce paſſim prae aliis utitur Ariſtophanes in Batrach. ſive Ran. v. 415.

τίτθιον πρόκυψαν,

Aſpexi papillas.

Πλετ. v. 1068. κατὰ τῶν Ττθίων.

Εφάπτεταί σου *mammas tuas contrectat.*

Cum in prioribus Ariſtophanis editionibus ſic legeretur, ſyllaba una in metro redundante, auctoritate Euſtachii, qui ſcripſit: καὶ τῶν τιτθίων, reſtituit Cl. Kuſterus in nitidiſſima Ariſtophanis editione, ut verſui juſtus conſtaret modulus.

Acharn. v. 1198.

Τῶν τιτθίων ὡς σκληρὰ καὶ κυδώνια,

Vt durae ſunt papillae, ut ſunt Cydonia.

Pac. v. 863. Τὶ δῆθ' ὅταν ξυνὼν τῶν τιτθίων ἔχωμαι,

Sed quid cum cohaerens comprimam papillas.

Θεσμοφορ. v. 150. Ἀλλ' ὡς γυνή; δῆτ' εἶτα ποῦ τὰ τιτθία.

An vero ut foemina? ubi igitur mammae.

et v. 696. Εξαρπάσας μοι φροῦδος ἀπὸ τῦ τιτθίε.

Rapto ab uberibus meis e conſpectu aufugit.

Λυσιςρ. v. 83. Ως δὴ καλὸν τὸ χρῆμα τιτθίων ἔχεις.

O bellulae iſtae quas habes papillulas.

A voce hac τιτθίον, deſcendere videtur vox Gallica *Teton* citius, quam a τίτθος vel τίττος, quod eruditiſſimo Menagio placuit dans les origines de la Langue Françoiſe. p. 842. Ejusdem originis credit eſſe Cl. Cruciger in Harmonia Linguar. Cardinal. §. 316. latinam vocem *Titillo*, quod fit τῶν τιτθύων praecipue ac mollium partium contrectatione, a quo Flandricum *Kitteln* et Germanorum Kiʒeln fluit.

Nec voce τιτθίων tantum utitur Ariſtophanes; ſed et ejus loco τίτθες ſubſtituit. Θεσμοφορ. v. 647.

καὶ νὴ Δία τιτθὲς γ' ὥσπερ ἡμεῖς ἐκ ἔχει.

 Nec

Nec per Jovem mammas, ut nos habet.

Sic pariter Lyſias Orat. I. p. 6. Παιδίον, ἕνα τιτθῶν αὐτῷ διδοὺς *Infantulus, cui unam mammam dans*. Diverſae autem ab his τιτθίαι, faſciae, quibus comoedi utebantur, ut de iis Alexis apud Athenaeum Libr. XIII. p. 568. et prout verſus illos diſtinguit ὁ πάνυ Grotius in Excerpt. Comic. p. 571.

κοιλίαν ἁδρὴν ἔχει
Τιτθίαις ταύταισι τούτων, ὡς ἔχουσ' οἱ κωμικοί.

Sicut venter prominet faſciis, videre quales in Comoediis licet. Vid. Illuſtriſſ. Spanheim. Not. in Ariſtophan. Plut.

Caeterum non ſine admiratione obſervavi omnes paene Linguas circa nomenclaturam illius, quod primum nobis praebuit alimentum, conſpirare. Eruditiſſimus quippe Menagius in radicibus Linguae Graecae vocem τίτθην ἀπὸ τοῦ τίθημι, quoniam in ore infantis ponitur, deducit, vel ut Athenaeus expreſſit: διὰ τὸ ἐντίθεσθαι τὰς θύλας, *quod papilla ori inditur*. Si Ebraeae tanquam primaevae Linguae aſſurgimus, a voce תַּר *uber, mamma, mammilla*, omnia facillime poſſunt derivari. Cum enim uſurpetur tantum pluraliter ſive dualiter, et vulgo ſcribatur תְּרַיִן quilibet facile videt τίτθιν Graecorum inde nil plane differre, a qua denominationes aliarum Linguarum pleno quaſi alveo fluunt. Eſt autem ex Hebraeo שַׁד commutato ש in ת. Semel pro eo uſurpatur Hebraeum דַּד *uber, mamma*, et pluraliter tantum uſurpatur ſemper alias תַּד. Nomenclator Eliae Levitae p. 19. דד *mammilla*, τιτθίον. Ad quae verba Clariſſ. Druſius Pater: דיד *mammilla*, imo דַּד *mamma*, μαζοὶ שָׁדַ[illegible] *ubera*. Sunt, qui ubera interiora, mammas ipſas eminentias dici volunt. Apud Job. Iſahac שַׁד *mamma*, דַּד idem. קוֹבַת vel קֻבַּת *uber animantium*. Apud Talmudicos דַּד ſignificat *epiſtomium* labri vel alterius vaſis aquam continentis, quod inſtar mammae mulieris factum erat, et aquas effundebat. Jom. fol. 37. vid. ἑβραϊκώτατος Buxtorf. Lexic. Rabbin. p. 503. et 2565. Cl. Cruciger in Libro doctiſſimo, ſed non ubivis obvio, inſcripto: Harmonia Linguarum Cardinalium, §. 319. a voce Chaldaica דד vocem דיד et דוראי[illegible] derivat, illam quidem

quidem *Amicum* denotantem, quod infantibus matrum ubera ſint acceptiſſima et amiciſſima; hanc *Mandragoram*, cujus poma mammillarum referre deberent ubera, ſi vera ſunt, quae Rabbini narrant.

Ab Ebraeo חד vel דד, Graecorum τήθη et τιτθὴ, τήτθις et τίτθις, facile erit reliquarum Europaearum Linguarum denominationes eruere. Gothicum nempe *Diſſe* vel *Ditte*, *mamma*, teſte Eruditiſſimo Rudbekio Atlant. T. II. cap. VI p. 446. unde *Detja* et *Deggia* lac praebere in Verel. Indice Linguae veteris Scytho-Scandicae ſive Gothicae p. 50. *Titte* quoque *mammam* denotare, tradit vir eruditiſſimus Atlant. T. II. c. 4. p. 58. Dolendum in Evangelio Gothico Vlphilae a Generoſ. Stiernhielm. et a Fr. Junio edito, deeſſe caput XI. Luc. in cujus verſu 27. mammae mentio injicienda fuiſſet. Ad imitationem Gothicae vel potius Ebraeae, Saxones et reliqui Germani ſcribunt D*utte* et *Tütte*, Friſii ſecundum Druſium *Tätten*. Sic a τήθη Hiſpanicum *Teta*, Italorum *Tetta*, Gallorum *Teton*, Cambro-Brit. *Teth*, Anglorum *Teate*, Belgarum *Titte*, et ſic de reliquis.

Liquet ex hactenus allatis τήθυν et τίτθην nutricem mammamque ſignificare, ut μαςὸς quoque teſte Scholiaſte Callimachi ad v. 96. *Hymn. in Cererem*: ὁ μαςὸς ὃν ἔπινεν, ἤγουν ἡ τροφός. Prout ſcilicet jam olim, obſervante Illuſtriſſ. Spanheimio ad hunc locum, *mammas* dictas ab infantibus *matres*, quae vulgo illis nutricum officium praeſtare erant ſolitae, e Varrone liquet libro de liberis educandis apud Nonium in voce *Buas*; nempe *cum cibum ac potionem buas et papas dicunt*, et *MATREM MAMMAM*, *patrem*, *tatam*. Heſychius: τιθηνὸς γὰρ ἡ τροφὸς καὶ τιθητοὶ, οἱ μαςοί. Vnde notus ille Martialis jocus de Afra vetula Libr. I. Epigr. CI.

Mammas atque tatas habet Afra, ſed ipſa tatarum
dici, et mammarum maxima mamma poteſt.

Sic vice verſa *nutricem* pro *mamma* dixit Veronenſis Vates; annotante eruditiſſima Anna, et quod adhuc magis mireris, *Lac* quoque pro *nutrice* apud Callimachum in Epigramm.

54. ἀγαθὸν γάλα, pro *bona nutrice*. Hinc Deae nutrices mammoſae effictae apud Antiquos dictaeque τηθῆναι, quae vox *matrem*, *nutricem*, ſimulque *mammam* deſignat, de quibus plura in peculiari de Deabus Tethenis diſſertatione.

Jam Tethya quoque mammillarum ſpecie haerent in ſaxis, ſed ita haerere cernimus, ut quaſi ipſorum pars ſaxorum ſint; ita Tethya dicta quaſi papillae, ut concinne hac de re Ariſtotelem interpretatur maximus maximi Filii Parens, J. C. Scaliger, Comment. in Hiſtor. Animal. Libr. IV. cap. IV. §. 132. Edit. Tholoſan. Audiendus hic iterum Euſtathius in Odyſſ. Δ; qui a verbo Δῶ, Δήσω, quod ſignificat θηλάζω, et eſt *lacto*, *ſugo*, deducit τήθεα, τήθη et τηθὶς, pro qua ultima voce apud Pollucem in primis Editionibus τιτθὶς legi, teſtis eſt poſt Seberum Cl. Jungermannus, cum τηθὶς legendum ſit, id quod Nunneſius ad Phrynich. Eclog. l. in μάμμην jam monuit. Vid. pariter Ammon. de differ. et ſimilitud. Vocabulor. Eſt autem τηθὶς ἡ δὲ πατρὸς ἢ μητρὸς μήτηρ, τήθη. Vid. Pollucis Edit. nov. Hemſterhuiſ. Libr. III. c. II. Sect. 17. p. 274. Pollucis verba reperiuntur pariter apud Svidam, qui haec ſequentia inſuper adjungit: ἡ κλητικὴ ὦ τήθα. τιθὶς δὲ θεία. *vocativus* ὦ τήθα. τιθὶς *vero* θεία *amita*. *AEmilius Portus* ad haec Suidae Verba commentatur: *Italice corrupta voce apud quosdam dicitur Zia et* θεῖος *patruus Zio*. Citat porro Svidas ſeq. *Ariſtophanis* in Acharn. v. 49. locum.

Γάμη δὲ Κελεὺς Φανναρέτην τήθην ἐμήν.

Celeus, is Phannareten duxit aviam meam.

Vid. pariter Iſaeus Orat. p. 505. Edit. Hanov. Julian. Orat. I. p. 6. A. Edit. Spanheim. qui vir illuſtriſſimus Not. in prim. Julian. Oration. p. 42. hoc annotatum reliquit, τήθην materteram ſubinde apud veteres Grammaticos denotare, et ejus exemplum ſuppeditare Andociden Orat. I. p. 237. ἵν' ἐξελάσῃ τὴν τήθην ἡ θυγατρίδη: ut ſcilicet neptis materteram excludat.

Ex hac τήθης derivationis diverſitate fluit et ſcriptionis differentia: τῆθος et τήθυον rectus ſingularis a Graecis effertur, ut ςῆθος et κρόμμυον. Pro τηθεία apud Ariſtotelem Hiſt. Animal. Lib. V. cap. 15. in penultima reponit ſtupendae eruditionis Aldrovandus

dus τήθεα, apud quem et τὰ τήθυα et τῶ τηθύς legimus. Plinii Codices nonnulli habent *Tethea* ut Muſa; repertu quoque datur apud Latinos Scriptores *Tethyum*, tribus ſyllabis, vel etiam *Tethus*, duabus ſyllabis, maſculino genere.

CAP. V.

NOn minor circa ſignificationem diſcrepantia. Veteres plurimi τήθεα credidere *oſtrea*. Sic Homerus Iliad. Π v. 747.

Πολλὰς ἂν κορέσειεν ἀνὴρ ὅδε τήθεα διφῶν.

Multos ſatiaret vir hic oſtrea quaerens.

Quae verba ſunt Patrocli exprobrantis Cebrioni e curru dejecto tanquam urinatori; ad quem locum commentans Euſtathius: τήθεα, inquit, ab urinatoribus contrectantur oſtreorum generis. Sic et alius innominatus Homeri Scholiaſtes: τήθεα nihil quam oſtrea ſeu genus oſtrearum interpretatur. Nec diſſentit ab his Athenaeus Deipnoſ. Libr. III. c. 3. p. 88. Edit. Caſaubon. τὰ δὲ τήθη παραπλήσια τοῖς προειρημένοις (de Phloadibus prius illi ſermo erat) καὶ πολυτροφώτερα. *Tethya ſupra memoratis ſimilia ſunt, abundantius tamen nutriunt*; et quoniam inde genitivus pariter formatur τηθέων, τηθῶν, citat hanc in rem Ariſtophanem in Lyſiſtrata v. 549.

Ἀλλ' ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη καὶ μητριδίων ἀκαληφῶν,

O Tethyorum fortiſſima et urticarum materculariim.

Vel ex Kuſteri verſione:

Sed vos matrum urticarum et generoſarum vetularum.

Athenaeus huic ex Ariſtophane factae citationi adjunxit: ἐπεὶ τήθεα τὰ ὄστρεα. *Eſt enim oſtreorum ſpecies Tetheon.* Pergit porro: *Poëta comico ſale ad vocem* τηθὴν, *quae nutricem indicat, et ad vocem* τὴν μητέρα, *quae matrem ſignificat, alluſit.* Μητρίδια Matriculos autem Concharum genus eſſe, Ennius innuere videtur in Phageticis;

Purpura matriculi, mures dulces quoque echini.

Aldrovandus urticas marinas μητρίδια dictas credit, forte a ſimilitudine, quam cum pudendo muliebri habent. Hier. Columna Not. in Ennium, *Muriculei*, non ut Apulejus, *Matriculi* legendum

judi-

Judicat, putatque *muriculos* eſſe *Muſculos*, quos hodie *mytulos* vocamus, quorum accuratiſſimam Anatomen ſcripſit ſolertiſſimus van Heide. *Muribus* autem in verſu ſubſtituit *Murex*. Non poſſum, quin ad locum Ariſtophanis ſupra citatum, et ab Athenaeo jam explicatum, Scholiaſtis pariter adjungam interpretationem: τήθας δὲ ϗ τὰς τροφȣ̃ς. εἰσὶ δὲ ϗ ὄστρεα θαλάσσια --- ἀκαλήφας δὲ λέγȣσιν οἱ μὲν τὰς θαλασσίας. λέγουσι δὲ ϗ τὰς κνίδας ἀττικοί. ϗ κνίδη μὲν, ἐς ὅσον ἂν ἁπαλὴ ἐςι. ἐπὰν δὲ ϗ ἔχῃ τὰς μητέρας, τȣτέςι τὰς τȣ̃ σπέρματος σφαίρας, ἀκαλήφη λέγεται. ἀκαλήφας ȣ̃ν, τὰς γραίας ἐκάλεσαν. ἐπειδὴ ςεῤῥαὶ ἦσαν, ϗ γενναῖαι. ϗ γὰρ τὸ φυτάριον δάκνει. ἐπεὶ ȣ̃ν εἶπε τηθῶν, εἶπε μητριδίων, τȣτέςι, τῶν ἐχȣσῶν τὸ σπέρμα τῆς βοτάνης τῆς ἀκαλήφης. δάκνȣσι δὲ αὗται· τοιαῦται δὲ ϗ αἱ γραῖαι. μητριδίας δὲ ἐκάλεσε τὰς ἐχȣ́σας τὸ σπέρμα. *Tethas etiam vocant ipſas nutrices: ſunt autem et oſtrea marina, quae* τήθεα *vocantur --- Acalephas vero dicunt, alii quidem, marinas, Attici vero ſic vocant et ipſas* κνίδας i. e. *urticas, herbam pungentem eos, qui tangunt ipſam. Et* κνίδη *quidem dicitur, quamdiu tenera eſt, cum vero jam habet matres, hoc eſt, ipſas ſeminis ſphaeras,* ἀκαλήφη *dicitur.* Ἀκαλήφας *igitur vocarunt ipſas anus, et vetulas rugoſas, et urticarum inſtar pungentes, eos, qui tangunt ipſas. Ideo vero ſic eas vocarunt, quia durae erant, et generoſae mulieres, quas chorus alloquebatur. Etenim haec urticae plantula tangentes mordet, pungit. Quoniam igitur chorus in Lyſiſtrata dixit* τηθῶν, *idcirco dixit* μητριδίων. *Hoc eſt, illarum, quae habent ſemen herbae acalephae i. e. urticae. Hae vero mordent ac pungunt. Tales autem ſunt et anus i. e. vetulae longaevaeque mulieres.* Μητριδίας *vero vocavit vel potius* μητρίδια *mulierculas parvas matres eas, quae ſemen habebant*; haec Ariſtophanis Scholiaſtes a Svida pariter citatus, cum verſione et paraphraſi AEmilii Porti. Vid. pariter Flor. Chriſtianus Not. ad hunc Ariſtophanis locum.

Pollux in Onomaſtico Libr. VI. cap. IX. Segm. 47. p. 591. Edit. Hemſterhuiſ. inter cibos e mari petitos recenſet primo: τίθη, κογχύλια, ὄστρεα, πόρφυραι, κήρυκες. *Tithe, conchulae, oſtrea, purpurae, Ceryces.* Ad quae verba Jungermannus commentatur: Pro vulgato illo primo τίθη, videtur τήθη legendum eſſe, id enim oſtrei genus eſſe, notum eſt ex Athenaeo et Euſtathio. Et Heſychius:

chius: τήθεα ὄςρεα, τήθεα διφῶν, τὰ ἄῤῥυγα, ἢ ὄςρεα ζητῶν. Sed quid eſt ἄῤῥυγα? niſi ἄῤῥυ eſſe ἐπίφθεγμα κοπηλατικὸν. parum vel nihil tamen hoc dixiſſe. Suidas quoque cibis oſtreorum more e mari hauſtis accenſet: τήθεα, ὄςρεα. ἰςέον ὅτι καὶ τούτοις ἐχρῶντο οἱ παλαιοί καίτοι τῆς τούτων ἐδωδῆς, οὐ πολὺ ἐχούσης τὸ ἡδὺ, καὶ ὠφέλιμον. *Tethea, oſtrea. Sciendum eſt veteres etiam his oſtreis uſos eſſe, quamvis horum eſus parum habeat et ſuavitatis et utilitatis.* Nicander pariter *Tethes* non dememinit, tanquam conchae marinae: τήθη τε γεραινόμενα μνίοισι: *Tethe, quae in muſco vel in algis creſcunt, vel natant vel capiuntur.* Vocat autem *Tethe*, ut ejus Scholiaſtes exponit, *patellas veras*, quas ὦτια i. e. *aures*, Ariſtoteles vero ὄςρεα pariter nominat.

Nicander hypotheſin, quod Tethya in alga et limo creſcant, hauſit ex Xenocrate libr. de Alim. et Aquatilib. apud Oribaſium Libr. I. c. 58. *Tethea in limo naſcuntur et litoribus algae feracibus, inveniunturque in muſco, alga et fuco, ſimiliaque ſunt fungo plantae marinae.*

Peripateticorum Princeps licet, ut in ſequentibus patebit, inter omnes dilucidiſſime Tethyorum naturam expreſſit, inter alia conchylia tamen recenſet l. c. Hiſt. Animalium, dum ſcribit: πίννη, ὄςρεον, μῦς, κτεὶς, σωλὴν, κόγχη, λεπὰς, τῆθος, βάλανος. et rurſus dum ſcribit: ὁ μὲν ἐςι κτεὶς τραχυόςρακος ῥαβδωτός. τὸ δὲ τῆθος ἀῤῥάβδωτον λειόςρακον. *Pinna, oſtreum, muſculus, pecten, ſolen, concha, lepas, Tethe, balanus. Virgatus eſt ex his, et aſpera teſta opertus pecten. Tetheum concha laevi tectum et nullis diſtincta virgis.*

Deminutiva ſunt τηθυνάκια ſive parva Tethya, quorum meminit Epicharmus in nuptiis Hebes, quem locum conſervavit nobis Athenaeus Libr. III. cap. VII p. 85.

Ἄγε δὲ παντοδαπὰ κογχύλια,
Λεπάδας, ἀσπέδους, ςραβήλους, κηκιβάλους, τηθυνάκια,
Βαλάνους, πορφυρᾶς, ὄςρεα συμμεμυκότα.

Affer omnigena Conchylia,
Lepadas, Aſpedos, Strabelos, cecibalos, Tethynacia,
Glandes, Purpuras, oſtrea concluſa.

In-

Incomparabilis Caſaubonus legendum putat λεπάδας ἀσπέτȣς, *Lepadas multas*; nam ἀσπέδȣς nusquam invenies. Vid. ejus doctiſſ. animadverſiones in Athen. Libr. III. cap. V. Tethynacia igitur parva Tethya ſive oſtrea. Patet ex adductis locis a Graecis veteribus relata fuiſſe inter oſtrea. Ex latinis Plinius pariter Libr. 32. cap. IX. Sect. 30. p. 860. Edit. Harduinian. *Tethea ſimilis oſtreo* pronuntiat.

Saepius jam a nobis laudatiſſimus Ariſtoteles Hiſtor. Anim. Libr. IV. cap. IV. §. 197. pag. 459. clare innuit: Τὰ δὲ καλȣ́μενα τήθυα, τούτων πάντων ἔχει τὴν φύσιν περιττοτάτην: *Quae Tethya vocantur, naturae ſunt quaedam maxime diverſa*, ſc. ab oſtreis. Lucem ulterius ſuppeditat, et quomodo ab oſtreis differant, addit, eod. Libr. et cap. §. 132. pag. 437. Edit. Mauſſac. Tholoſan. ἔςι δ' ἃ ὅλα περιέχεται τῷ ὀςράκῳ, καὶ οὐδὲν τῆς σαρκὸς ἔχει εἰς τὸ ἔξω γυμνὸν, οἷον τὰ καλȣ́μενα τήθυα. *Sunt quarum caro tota ambitur teſta, neque quicquam nudi extra eſt, ut Tethya.* Obſcura haec dilucidare auſus eſt omni aeternitate digniſſimus Scaliger. τήθυα τήθεα ſcribuntur apud Suidam. Tubera, calli, vertibula, a Theodoro Gaza. Itaque ſic partiare. Oſtracea, aut unicam habent teſtam, aut duas. Quae unam, aut ea tota integuntur, ut Tethya, aut non tota. Quae non tota, aut annexa ei ſunt, ut patellae, aut non connexa, ut cochlea Ne tamen teſtam hanc Tethyerum ſibi con cipiat quis velut in aliis teſtaceis ſcabram virgatamque, ſubjungit mox: τὸ δὲ ὄςρακόν ἐςι μεταξὺ δέρματος ϗ ὀςράκου. *Teſtae natura eſt inter corium et teſtam.* Fuſius porro reliquas Tethyorum partes perſequitur Ariſtoteles, quae univerſae aquatilium Hiſtoriae inſeruit ſolertiſſimus Rondeletius de Zooph. Libr. cap. 21. p. 127. a nobis breviter repetenda, ne recenſio Textus Graeci lectoribus taedium pariat. Duo foramina habent a ſe diſtantia, valde exigua, ita ut fere oculorum aciem fugiant, quibus humorem reddunt et accipiunt. Corio, vel ſi mavis teſta, ſpoliatis primum apparet membrana nervoſa, corpus ambiens, carnemque ipſarum totam continens. Nulli e caeteris teſtaecis ſimilis eſt, in omnibus tamen ſui generis eadem. Adhaeret haec

utro-

utroque ex latere membranae circumdanti, et qua adhaeret, arctius id in utraque parte eſt, videlicet qua tendit ad meatus foras ductos per corium, quibus hauriri et emitti humorem diximus, quaſi alter ſit os, alter excrementi, quo tamen deſtituitur, exitus; alter craſſior eſt, alter tenuior, intus cavus uterque, inter hos modico intercedente intervallo. Haec ex Ariſtotele Rondeletius; quibus porro e Stagirita addere lubet: *Praecingitur per medium teneri membrana: in qua vitae principatum eſſe, ratio congrua eſt.* Haec Ariſtotelis verba de rima ſeu diviſione Tethyorum Michaël Epheſius declarans, ait: τὰ δὲ τήθυα πόρους μὲν ἔχει δύο: διαίρεσιν δὲ μίαν· ὥσπερ ἂν εἰ νοήσαις ὑμενώδη σωλῆνα ἐξωγκωμένον, καὶ σχίσαις αὐτὸν ἄνωθεν ἕως κάτω ἐν θατέρῳ μέρει h. e. *Meatus* (ſeu foramina) *quidem in Tethyis duo ſunt, diviſio autem una, ac ſi fiſtulam aliquam animo concipias* (non aequali ſed) *tumido corpore: eamque in alterutra parte ſcindas a ſummo ad imum.* Tethya porro ſaxis adhaerere, Ariſtoteles refert, et quidem ita, ut ſecundum maximum Scaligerum, pars quaſi ſaxorum ſit, ut illis applicari poſſint haec Poëtae:

Eodem corpore ſaepe
Altera pars vivit, rudis eſt pars altera ſaxi.

Addit Rondeletius his a Philoſopho prolatis, non ſolum ſaxis, ſed etiam oſtreorum teſtis affixa eſſe, et in iisdem veluti tumores duros cerni ovi figura, aliquando longiore. Sic Pinnam pariter cum adnato Tubere ſive Tethyo delineatam exhibet Illuſtr. Aldrovand. de Teſtac. Libr. III. p. 538.

Caro Tethyorum membranae involuta ventriculi formam refert, rotundam ſcilicet et oblongam: unde Germanis noſtris, Mågling dicta Tethya. Meatus craſſior et amplior gulae proportioni reſpondet, alter minor podici, in quo tamen, uti jam innuimus, nullum excrementum, quale in reliquis oſtreis, vel echinaeis, vel quod vocatur Mecon ſic Papaver (de quo in Meconopaegnio noſtro) ſpectetur aut contineatur.

Cum digitis premuntur, aqua per meatus exilit, tanquam per ſyringam aut ſiphonem; unde in vernacula Sprützling audiunt.

diunt, qui tamen meatus alioquin ſenſus fugiunt. Ex eo, quod preſſa Tethya aquam foraminibus ſicut ſpongiae reddunt, *ſpongias* nominant Adriatici maris accolae, *ſponge* vel ſecundum Bellonium de Aquatilibus *Sphunge*; Germanis Schwämmling; quae vox pariter originem ſumere poteſt a fungis, quoniam a Veteribus Tethya fungis adſcripta: Sic enim Plinius Tethya fungorum verius generis, quam piſcium. Locum Oribaſii, qui fungis quoque aſſimilat, jam citavimus. Recentiores Graeci non amplius antiquo Grajo nomine *Tethya*, ſed barbaro *Spherdocles* (forte a *ſphaera*, unde et *vertibuli* nomen ortum traxiſſe videtur Theod. Gazae) nuncupant, teſte Excell. Charltono. Onomaſt. Zoizo.

Ad ſpecies Tethyorum quod attinet, variae a ſolertiſſimo Aldrovando collectae et depictae ſunt, qui tandem ingenue fatetur, differre tantum forma, non alia parte ſingulari, ut merito tot ſpecies Tethyorum, quot formas ſtatuere liceat; hinc malum Granatum, fungus marinus, aliaque, quae omnia ad Tethyorum referri poſſunt Claſſem. Optandum certe maxime, fore virum in Hiſtoria naturali verſatum, in iis quae mari alluuntur regionibus, qui hoc laboris ſuſcipere, et ad ductum jam a nobis laudati van Heiden Anatomen intimiorem Tethyorum conſcribere vellet; nec enim nos ſtudii hujus poeniteret, modo ad manus eſſent illa ipſa, quae hactenus rudi delineavimus penicillo, et quidem id eo fuſius, ut Tethyorum Indicorum, quae Belilli ſuppeditant, natura eo clarior nobis appareat, et omnibus pateat, quantum a veterum Tethyis diſtent.

Cap. VI.

NVnc ad Tethya Indica, quae natales Belilli dant, deflectit calamus. Amboinenſium deſcriptionem nobis dedit Cl. Rumphius, ampliſſimae dignitatis Senator in Amboina, Hanovienſis Germanus, qui intima naturae adeo rimatus, ut nemo exactius enucleatiusque hiſtoriam naturalem Indiae excoluerit, ideoque

maxi-

maxime dolendum, ex Inſularum Moluccarum naturali, quam tot annis meditabatur hiſtoria, nil quam conchyliorum, oſtracodermorum, lapidum figuratorum mineraliumque Amboinenſium ſupereſſe tantum Muſeum, quod in Belgica Lingua ſub Tit. d'Amboiniſche Raritaet-Kammer prodiit. Praeterea

Indica plantarum ſeptem volumina ſcripſit,
Brutaque, quae terras, aëra aquasque colunt;
Et quae Veſta ſinu parit, et penetralibus abdit,
Quaeque notanda ferunt lucida regna poli.

Sed haec omnia jam in ſcriniis elaborationi deſtinata, id quod ipſemet teſtatur Ephem. Nat. Curioſ. Dec. II. Ann. I. Obſerv. XXI. p. 50. ingruente viri optimi coecitate, pro! dolor periere, ut ex his nil niſi reliquiae illae, quas laudatiſſimum Muſeum elegantiſſimis refertiſſimum figuris continet, ſuperſit. In hujus Libr. I. c. 39. p. 46. Tethyorum Amboinenſium mentio fit, quam ex Belgico Latine redditam, et animadverſionibus veterum Tethyorum interpolatam, Lect. Benevol. ſiſtimus. Tethya, inquit, ſunt excreſcentiae carnoſae, quae ſaxis ſcopulisque iſtis firmiter adhaerent, quae marina ſemper obteguntur aqua. Coloris ſunt incarnati, interdum repertu dantur coloris quoque rubri. Ariſtoteles haec de colore habet: χρῶμα δὲ τȣ͂ τηθύȣ ἐςὶ τὸ μὲν ὠχρόν· τὸ δ' ἐρυθρόν: Color autem Tethyorum, alius luteus, alius ruber; ad quae verba Scholiaſtes Scaliger: Nihil caſtaneae ſimilius, ſi hermodactyli prius radicis formam praebeas. Pro luteo igitur colore, Rumphius Amboinenſibus incarnatum tribuit, et porro ſcribit: ſubſtantiae ſunt Tethya viſcoſae nervoſaeque, variae diverſaeque formae; nonnullae inſtar fruſti carnis informis. Eadem mens Ariſtoteli: Ἀνοιχθέντα δ' ἔσωθεν, πρῶτον μὲν ὑμένα ἔχει νευρώδη περὶ τὸ σαρκῶδες· ἐν δὲ τούτῳ ἐςὶν αὐτὸ τὸ σαρκῶδες τȣ͂ τηθύȣ. - - - αὐτὴ μέντοι ἡ σὰρξ πᾶσιν ὁμοία. *Diſſecanti ea tibi occurret primum membrana nervoſa carnaceo corpori obducta; hac enim corpulentum Tethyi continetur - - - ſuo in genere omnibus ſimilis ejusmodi*

 caro.

caro. Eſſe autem *maſſam carneam informem*, Ariſtoteles pariter innuit: ἄλλο δὲ οὐδὲν ἔχει μόριον, οὔτε ὀργανικὸν, οὔτε αἰσθητήριον· οὔτε ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον ἐν ἄλλοις τὸ περιττωματικόν. *Caeterarum partium, quae vel inſtrumenti nomine, vel officio ſenſuum, ac ne excrementa quidem cujusquam modi, qualia in aliis ſunt, quicquam habet.* Scribit porro Plinius noſter Amboinenſis: variis inciſuris praedita eſſe, nonnulla inſtar digitorum vel papillarum, unde illis nomen quoque Graecum impoſitum: foris laevia ſunt et glutinoſa, et ſi tangantur, motum aliqualem exhibent. Huc pertinet, quod Scaliger ad loc. modo citatum Ariſtotelis commentatus eſt: ὀργανικὸν diviſit ab αἰσθητήριον ſatis licenter: oculus certe inſtrumentum eſt, et lingua et aures et nares: ſed intellexit, neque organa communia ad alias functiones, neque propria ad ſenſus. Et quia ſenſum tactus ſaltem habeat, neceſſe eſt, ſed caro aut nervus, quanquam ſint organa, ad tactum tamen non ſunt organica. Haec Scaliger. Circa *motum* ſcilicet *Tethyorum* dubius jam *Ariſtoteles*, an plantis, an animantibus adſcribere debuerit. Tethyum ſcribit et quicquid generis ejusdem eſt, quia adhaerendo tantummodo vivit, ſimile plantae eſt, ſed cum aliquid habeat carnis, ſenſum aliquem habere videri poteſt. Et alibi Spongiis Ζωτικώτερα vivaciora pronuntiat, hoc eſt animalium naturae propinquiora. Mox in contrariam dilabitur ſententiam, et cum dixiſſet, nihil ipſis excrementi ineſſe; ſubdit: Ex quo fit potiſſimum, ut et hoc et quicquid ſimile in animalium genere eſt, planta jure appellari poſſit: nec enim planta ulla habet excrementum.

Si Tethya Amboinenſia fortius premantur, uredinem quandam et titillationis ſenſum, veluti Holothuria exhibent. Interius nil aliud quam fiſtulae vaſculoſae aqua repletae conſpiciuntur, e quibus veluti e papillis exprimi poteſt. Firmiter ſcopulis adhaerent, ut non niſi ſumma vi, uti jam de aliis Tethyis obſervatum, ſeparari poſſint. Diſſecuit plurima Cl. Rumphius intus vere carnei coloris, quae per aliquod temporis ſpatium ſe adhuc

huc movebant. Si exponantur ſoli, inſtar corii corrugantur. Eadem de Tethyis toties citatus laudatusque Hiſtoriae animalium Scriptor, Peripateticorum Princeps: τὸ δὲ ὄστρακόν ἐςι μεταξὺ δέρματος καὶ ὀςράκα *Ejus natura enim eſt inter corium et teſta media.* Ad hunc locum optime Paraphraſtes Scaliger: Tubera non recte a quibusdam vocantur; non enim corio conduntur tubera, et aſpera ſunt; Tethya autem laevia. Si Graecam vocem velis ſequi, mammillas vocare potes.

Cap. VII.

HActenus de Amboinenſibus, quae tamen Belille non ſuppeditant; nunc de illis quoque Indicis, e quibus medicamentum hoc optimae notae colligitur, et quidem e teſtimonio binorum αὐτοπτῶν, Academiae noſtrae Nat. Curioſ. Collegarum. Sunt hi, jam ſaepius nobis memoratus Dn. Rumphius in Muſeo Amboinico, et Clar. Dn. D. Grimmius, qui pariter,

Longum iter extremos cum ſit molitus ad Indos,

non alienae fidei vel famae, (quae tam ficti pravique tenacior eſt, quam recti conſcia) ſed ſenſuum ſtabilibus ſuffragiis, quaecunque ex ampliſſimo illo naturae theatro vel ipſe in Indiis obſervavit, vel a Veteranis Indigenis accepit, examini e praxi ſubjecit, inque Europam redux factus Ephemeridibus inter plura alia rariora, ſub nomine univerſalis Medicinae Timorenſium, Dec. II. Ann. III. p. 409. notitiam primam dedit.

Patria igitur Tethyorum ipſis eſt Inſula Solor et Timor, non procul a Java diſſitae, et quidem vicinia littoris Larento ſuntque et maris profunditas ſub monte ac templo Lahamaſe vel Lahamale occidentem verſus ad V. vel VI. orgyas ſub aquis. Scilicet ut Oppianus cecinit:

Ἤδη καὶ διεροῖσιν ἐν ὑγροπόροιο θαλάσσης
Βένθεσιν, αὐτόῤῥεκτα φύει καὶ ἀμήτορα φῦλα
Τήθυα.

Jam etiam in humidis undoſi maris
Gurgitibus a ſeipſis facta naſcuntur ſine matre ſarcula,
Tethya.

Radja Salomon Rex exul Regni Adimantutu, orientalis Inſulae Timor litoris, qui cum Rumphio in Inſula Amboina ſaepius locutus, et ab illo pro ſcientiſſimo Hiſtoriae naturalis habitus, ingenue profeſſus eſt, in regione Solor, ſi non ſolum, optimae tamen notae Belille reperiri, familiasque nonnullas Solorenſes exiſtere, quibus rita ejus praeparatio nota. Sic Tethya quondam praeſtantiſſima Smyrna Aſiatica, Ariſtotele teſte, praebuit. Adnaſcuntur ſaxis ſcopulisque in Solorenſi mari obviis ad 5. vel 6. orgyas firmiter, cultrisque acutiſſimis non integra Tethya, ſed particulae tantum earum abſcinduntur, quibus lapideae adhuc portiones adhaerere referunt. Plinius teſtatum reliquit: Tetheae inveniuntur ſugentes in foliis marinis: pro *foliis* Rondeletius *Scopulis* legit.

E mari extracta haec ſubſtantia mucoſa eſt, ſpermati ranarum viſcidiori et tenacioribus algis adhaerenti, (quod de Tethyis jam Nicander ex Xenocrate annotarunt) non diſſimilis, niſi quod fuſci ſit coloris et cultris diſcindi queat. Aëri diutius expoſita fruſtula aemulantur carnea, inferne rotundiora, ſuperne longioribus papillis ſivi digitis inſtructa, coloris rubei, quo ipſo ab Amboinenſibus coloris incarnati e Rumphii relatione, differunt. Haec Solorenſia Tethya optime Rev. P. Nierembergius Hiſt. Natur. Libr. VI. c. 19. p. m. 101. ad ductum antiquitatis nominavit: *carunculas molles et rubentes*, quas quidem cum Plinio *cruorem* dicunt, tum etiam cum Athenaeo *glandulas.*

A praeparationis diverſitate binae *Belille* ſpecies oriuntur. Prima et optima eſt, quando integrae portiones a marinis ſcopulis abſciſſae in aqua dulci ſive fluminis ad deſpumationem omnem excoquuntur, quae poſtea in longiora fruſta, pollicem lata, glutinis lamellarum inſtar, vel lororum e corio diſcinduntur. Apte in hanc rem Ariſtoteles: ὄςρακόν ἐςι μέταξὺ δέρματος ϗ ὀςράκου.

ἐςράκου· διὸ καὶ τέμνεται ὥσπερ βύρσα σκληρά. *Natura eſt inter corium et teſtam media. Quare ſecari poteſt tanquam tergus durum.* Quod ad lora e corio, quibus diſciſſa Tethyorum Solorenſium fruſta ſimilia pronuntiantur, attinet, maximus Scaliger haec adjungit; βύρσα ſolius bovis intellexit Theodorus Gaza. Sed βυρσοδέψης etiam alia interpolat coria. *Plutarchus* in Libro de *virtutibus foeminarum* pro culeo accipit: In oratione *contra Phorminem Demoſthenes* utitur eo verbo, ſed non propterea ſcimus, quid ſit. Suidas pro quocunque δέρματι, et ait σκυτοτόμον eſſe Attice, qui βυρσοδέψης Aſiatice, a Paphlagonia, βύρσα pro quolibet corio: quod notat doctiſſimus Poëta, cum *Byrſa* peregrinum nomen poſuit. Hactenus Scaliger.

Belilli in fruſtis ſive loris coriaceis externe colorem nigricantem mentitur, internus color ad viridem dilutiorem marinum vulgo dictum, nigro mixtum glutinis obſcurioris inſtar accedit. Haec ſpecies *Dagin Belille* ſive *caro Belilli* dicitur, nec ad nos unquam, quantum ſcio delata. Nec multum differunt a fuco marino, *Firome* et *Kouba* dicto, rupibus pariter marinis adnaſcente, qui genti poſt praeparationem totus eſculentus, quamvis quoque coriaceae ſit ſubſtantiae.

Poſterioris Belilli ſpeciei praeparationem ſequentibus Cl. Rumphio Ao. 1681. Dn. Jacobus a Wykersloot, ſummus in Inſula Timor Belgarum praefectus, communicavit, quamque iisdem paene verbis repetiit Cl. Grimmius in Ephemeridibus noſtris. Minimas nempe particulas, ad confectionem *Dagin Belilli* haud idoneas, conquaſſant et contundunt, poſtea in aqua pluviali, usque dum non amplius maſſa ſpumeſcat, excoquunt, foeculentiam omnem ſubinde rejiciendo. Quod ſi ad juſtam exhalarit conſiſtentiam, infundunt fruſtis excavatae arundinis Bamboes. Sunt haec ex arundine arboreſcente confecta *Tſiku*, vulgo *Take* et *Fatsku* Japonice dicta; cujus germina e radice pullulantia, ſale et aceto macerata, additis allio et capſici ſiliquis inter condita, quae *Atsjaar* vocant, principe loco habentur, radicesque

ceſque effoſſae et a fibrarum verticulis liberatae, pro bacillis ſerviunt, quos manibus geſtare ſolemus, vulgo *Rotang* dictis, uti haec refert Excell. Kaempfer Amoen. Exot. Faſcic. V. p. 898.

Fruſtis arundinaceis impacta maſſa, ſoli exponitur, usque dum exſiccata fuerit, poſtea arundinaceos bacillos, *Dara Belilli* ſive *ſanguine Belilli* repletas fumo indurant, ut vermes, quibus merx haec adhuc recens obnoxia, enecentur. Poſterior haec ſpecies Belilli ſaepius adulteratur, cum Solorenſes remedii hujus collectores, neſcio an invidia, an incuria ducti, debitam in coctione et deſpumatione curam non adhibeant, ſed impuritatum foeculentias, cum ſpuma removendas, relinquunt et incoquunt; unde debita remedii vis et efficacia infringitur.

Sapor tam *Dagin* quam *Dara Belilli* eſt ſalino-amaricans, quamvis in priori ſpecie amarities ſalſedoque praepolleat, hincque etiam magis aeſtimetur. Ad amarorem ligni Colubrini accedit, ut nonnulli raſuram hujus ligni vel ſuccum Belilli immixtum eſſe crediderint; ſed carnea fruſta ſatis evincunt, amaritiem tethyis ipſis innatam eſſe; id quod jam veteres olim annotarunt in marino hoc concreto. Certe acrius deguſtanti ſalſedo amaritiei praepollere videtur.

Cl. Rumphius, qui recentem ſubſtantiam Belilli in Indiis deguſtavit, ſalſedinis ſaporem papillis linguae nerveis ſtatim imprimi refert, non inſuavem tamen illique fere ſimilem, qui ex eſu Sinenſis *Bolatsjang* percipitur. Cum merx haec exotica plane in materia medica et culinis noſtris incognita, brevem dabimus ejus deſcriptionem.

Datur cancrorum minimorum (Krappen et Garnellen dictorum) foetura, tantae parvitatis, ut vix pediculum aequet, tantaeque multitudinis, ut marina, quae accedit litora, quaſi ſanguine tincta appareant. Hanc cancrorum foeturam, expanſis linteis maxima copia colligere ſciunt Javanenſes, hancque Inſulam inhabitantes Japonenſes, quam poſtea contundunt, ſale condiunt, et in pultem nomine *Bolatsjang* redigunt. Hac ex maſſa ro-

ſa rotundas conficiunt placentulas, quas exteras in regiones mittunt, vel condiendis admixto citri ſucco cibis, vel etiam acetarii loco. Sinenſes nomine *Kitsjap* maſſam talem quoque conficiunt, Gari veterum vices ſupplentem.

Examen Chemicum ob remedii hujus raritatem caritatemque inſtituere haud licuit, implevit tamen animum ſciendi cupidiſſimum Cl. Grimmii induſtria, qui in Indiis examini ignis Belilli ſubjiciens, praeter ſal quoddam volatile, oleum inſuper aurei coloris copioſe, cum exiguo ſale acido fixo tanquam ex corpore quodam animali obtinuit; ex qua partium analyſi, quam ſalutares inde effectus expectandi, conjici facile poteſt, et ex ſequentibus experientia comprobatis ſatis liquet.

Cap. VIII.

INnumera et portentoſa hoc de medicamine referunt Timorenſes et Solorenſes, quae cum ut plurimum ſubleſtae fidei exiſtant, ſilentio involvimus, donec ulteriori inveſtigatione et experimento eorum magis illuceſat veritas. Quae tamen partim toties repetita virorum jam laudatiſſimorum in India propria experientia ſuggeſſit, partim a Barbaris precibus et pretio extorta notitia, heic recenſere placet. Commendatur ſummopere in febribus ardentibus, quae hujus remedii uſu per ſudores largiſſimos curantur: cavendum tamen, ne quis hoc pharmaco utens, 3. vel 4. horas poſt uſum potu ſe recreet, licet intenſiſſima ſitis, quae ejus uſum plerumque inſequitur, excruciet; ex aſſumto enim potu ſudoris vim infringi autumant. Appropriata autem Dagin et Dara Belilli vis et efficacia ſeſe exerit in Febribus putridis, quibus illi, qui in Inſulas Solor et Tymor, caedendarum Santali arborum gratia navigant, corripiuntur, hincque Febrium Tymorenſium nomen obtinuere. Deſcripſit illas ſolide Jacobus Bontius, Civitatis Bataviae novae in Inſula Java Medi-

eus ordinarius, qui non ut auritus, ſed oculatus potius teſtis, Indiae orientalis

- - - - - *peragratae ſcripſit miracula Terrae.*

Febris haec Tymorenſis ſi continua ſit, delirium et phrenitidem ſecum comitem etiam habet; ſin per intervalla exaſperetur, (nam remittit aliquando haec Febris, ſed intermittit nunquam) ea exacerbatio plerunque eſt circiter quatuor horarum, qua durante ridiculas admodum actiones aegri edunt, imitantes ea opificia, quae ſani exercuerunt, et omnia effutientes temere, quae in vita, tacenda loqvendaque peregerunt, cum maximo adſtantium riſu. Adeſt praeterea βέλιμος, ita ut dum in delirio ſunt, omnia etiam foediſſima dictu devorent, modo ipſis praebeantur. Diverſae ad productionem hujus mali cauſae concurrunt. Praecipua eſt ſitus hujus Inſulae; quippe decem circiter gradus a linea aequinoctiali verſus meridiem ſita eſt: ſunt autem habitacula Incolarum in ſummis montibus, ubi propter aëris mediam regionem, nebulae et pluvioſi exiſtunt vapores, tum aliquando frigus adeo violentum, ac in Belgio eſſe ſolet; dum igitur his ex montibus frigidis deſcendunt Belgae ad litus vel naves, ubi calor ſummus corpora urit, quid mirum, ſi ex ſubita hac aëris mutatione illud experiantur, cujus Ovidius meminit:

Cum modo frigoribus, calido modo ſtringimur aeſtu,
Tempore non certo corpora febris habet.

Accedit odor recenter caeſarum ſantali arborum, quae fatentibus ipſis incolis, neſcio quid viroſum, et cordi maxime ac cerebro inimicum exſpirant. Fructuum praeterea horariorum in his Inſulis laete naſcentium et luxuriantium, ingluvioſa, a nautis faſtidio maris, laboribus craſſisque cibis prius exhauſtis, ingeſtio fomiti hujus putridae febris anſam praebent; ut alias quoque cauſas ſilentio

tio praeteream; cum propterea febris hujus Tymorenſis, alias incogniti mentionem fuſius injecerim, ut dilucidius pateat, ſupremum et ſumme propitium Numen, huic febri averruncandae, ceu endemio his Inſulis malo, in Belilli generoſum ſubſtituiſſe remedium.

Aëris Tymorenſis et Solorenſis conſtitutio nebuloſa admodumque gravis, acutiſſimas producit pleuritides ſive dolores lateris punctorios, *tela* a Sereno Sammonico dictos, quod, teſte Iſidoro Orig. libr. 4. *corpus dolore inſtar gladii transverberet.* Hoc in morbo Virtus Belilli admiranda, ſi praeſertim Ligno pleuritico, *Pawo de portado* Luſitanis dicto, (cujus notitiam Clar. Grimmius Ephem. Nat. Curioſ. Dec. II. Ann. I. Obſerv. 175. pag. 411. nobis dedit) admiſceatur. Quid? quod Plinius jam olim Tethia in cibo ſumta pleuritide mederi teſtatus eſt Hiſt. nat. libr. XXX. c. IX. Sect. XXX. p. 860. Edit. Harduinian.

Fertur eſſe Belille remedium praeſentiſſimum in morbo Pitao Indis dicto; cum paucis cognitum ſit hoc morbi monſtrum, dabimus deſcriptionem a Senatore Amſtelodamenſi ſplendidiſſimo illuſtr. Commelino ſuppeditatam, quam ad Tom. X. Tab. LX. Malabar. Hort. pag. 119. ad Plantam Kalengi-Cansjavam adjunxit ſequentibus: Pitao morbus orae Indicae et quidem Malabaricae Endemius eſt, ortum ducens a nimia corporis exercitatione, immodica acidorum ſalſorumque ingluvie, Vini aduſti, (quod Arak vocant) uti et abuſu ex Herba Betel, oryzae crudae, lapidumque maſticatione larga et iterata phlebotomia, ſomno meridiano, ex quo grumoſus pituitoſusque producitur ſanguis, vires enervat hic morbus, icterum inducit, in oculis imprimis conſpicuum, ut et in lingua, liveſcunt ungues, intumeſcunt pedes et facies, quae omnia ſymptomata in hoc malo ab Incolis obſervantur. Huic duro nodo hic cuneus aptus.

Eſt cholerae pariter in India deleteria ſpecies, quae febrim, Cephalalgiam viriumque imbecillitatem comitem habet: hanc *Mordexi* et *Mordechi* nominant, quam prae caeteris accurate deſcripſit Cl. Dellon dans ſon Traitté des maladies particuliers aux Indes orientaux chap. VI. p. 34. Hoc morbo correpti ſi ante XXIV. horas non evadant, ſuccumbunt; hunc humorem efferum et quaſi orgaſmo ad ſuperiora et inferiora delatum compeſcere, rem profecto haud exiguae facultatis eſſe, Cl. Piſo in Hiſtor. natur. et Medic. Braſil. judicat; egregius tamen in infenſiſſimo hoc morbo ſanguinis Belilli uſus. Quamvis modo laudatus Dellonius affirmet, nullum in hoc morbo Mordechi praeſentius exſtare remedium, quam applicationem ferri candentis ſubtiliſſimi in illam plantae pedis partem, quae maxime calloſa; tamdiu inibi relicti, usque dum aeger admotum ferrum candens ſenſerit. Incantamenti pariter loco hanc IndicamCholeram et colicam mitigare refert pulverem *Dſjoſer* lingua vulgari, doctorum charactere *Wedſuſan* nuncupatum, Excell. Kaempfer. Amoenit. Exot. Faſcic. tert. Obſerv. XI. p. 588.

In Colica omnibusque torminibus, ob vim, quam poſſidet detergentem, flatusque diſcutientem, maxime ab Indis commendatur; hinc non ſine ratione Plinius loc. ſaepius cit. ſcripſit: *Tethya torminibus et inflationibus ſuccurrere, et teneſmum diſſolvere*; quod ſi Teneſmi moleſtiſſimam ſpeciem, cujus Bontius et Piſo meminere, abigat Belilli, omnem certe merebitur commendationem.

Nec in renum vitiis inefficax hoc remedium, quod de Tethyo pariter toties citatus Plinius refert. Maxime ſi Darae Belilli doſis in Infuſo graminis cruciati aſſumatur, cujus ſtupendum in renum calculo effectum praedicat Cl. Bontius Hiſt. Natur. et Med. Indic. Or. Libr. VI. cap. 52. p. 148. in cujus laudem ſequentes verſus fudit:

Gramen

Gramen ego quamvis vociter viliſſima planta,
Sed tamen in morbis notus me praetulit uſus,
Qui renes diro vexantque dolore veſicam.

Eſtque hoc gramen cruciatum Proſp. Alpin. Libr. I. de Plant. AEgypt. c. 40. quod non minus in Inſula Java, ac in AEgypto luxuriat. De quo gramine uberius edifferens videri poteſt Neuhofius en ſyne Gedenckwoerdige Zee en Land-Reyſen, in fol. pag. 258. Cl. Grimmius ſummopere commendat in torminibus a partu, ſanguinis coagulati reſolutione et apoſtematibus internis. Forte caro marina eſt Tethyum, quam in torminibus a partu commendavit olim *Erotis* Juliae libertus, quem *Trotulam* vulgo nominant, et pro foemina habent, de quo in noſtro *Gynecaeo medico.*

In viſcerum obſtructionibus indeque orta atrophia, ob detergendi aperiendique efficaciam Indi commendant, quibus de Tethyo ſuffragatur Plinius l. 32. cap. 10. §. 867. Cachecticis, quorum corpus macie conficitur, tethea utilia ſunt cum ruta et melle.

Praeter recenſita haec mala, vis quoque alexiteria Belilli contra venena extollitur, cui Luſitani inſuper radicem Luſſa Radja adjungunt, de feliciori effectu certiſſimi; hanc mixturam quippe Therinacae vices ſupplere credunt, a qua nec odore nec ſapore multum differt, id quod nobiliſſ. Rumphius retulit.

Nec in Aſthmate ejus contemnendus uſus; hac tamen cautione adhibita, ne quis proximis cibis de limonum ſucco vel alio acido quid aſſumat, cum hoc absque inſtanti vitae periculo fieri haud queat, eodem, quem hactenus laudavimus, Rumphio referente.

Dn. Phil. de Vernattis Praeſ. in Java maj. in Tranſact. Anglic.

 Menſ.

Menſ. Jun. 1669. retulit, ſanguinem piſcis, cui nomen Bedille, corrupte pro Belille, certiſſimum haberi remedium contrà ſanguinis fluxum.

Ad Modum quod attinet, quo medicamentum, a Luſitanis, qui primi auctores extitere, exhibetur, is eſt: ſcinditur maſſa arundinibus excavatis impacta, in taleolas cultri craſſitie, pro doſi unica. Comminuitur poſtea haec et conquaſſatur in potu Arak dicto debiliſſimo vel Vino imo quoque ſpiritu vini in frigidis; ad debellandas febres autem in aqua ſimplici et probe comminutum mixtumque aegro propinatur, expectando ſudorem.

Cum primitus hoc pharmacum Japoniae inferretur, tanto erat in pretio, ut quarta librae pars hujus Belilli Centum Tadt Argenti, ſive 125. Thaleris conſtiterit, ſed deſiit mox raritate caritas, praeſertim cum Dagin Belilli poſtea, ſpecies tenuior Darae Belilli ſucceſſerit.

Hoc ad nos ante viginti et plures annos a ſolertiſſimo Domſtorffio, Amſterodamenſi Pharmacopoeo, transmiſſum B. Stoeberlino medicamentum moderato conſtitit pretio, nunc ſummo vix obtinendum. In colica aliquoties Elaeo-Saccharo Corticum Aurantiorum mixtum ſummo cum emolumento exhibitum memini, a beatiſſimae memoriae Medico, Septimo Andrea Fabricio, feliciſſimo quondam Patriae noſtrae Practico.

Vocabar et ego ad aegrum miſerrime decumbentem, ſive potius dolore colico *alligatum*, qua voce hunc morbum graphice exprimit Aulus Gellius in Noct. Attic. Maximi circa hypochondria cruciatus, quo ipſo, qualis revera eſſet affectus, mihi ſe probabat. Oſtendit enim avtopſia, Colon e dextris inanibus ſe elevare ad cava hepatis et contactum veſiculae, hinc ſub ventriculi fundo transverſim pergere ad confinia lienis, et hinc deorſum, iterumque

que ſurſum ad renem, tandem ad rectum deſcendere. Omnibus in inteſtinis perpetua erant vermina, vel ut Hippocrates noſter III. Epid. II. 6. loquitur στρόφοι ξυνεχέες, ex vellicatione nempe fibrarum longitudinalium et circularium; totiusque abdominis dolor ita ut ne digiti quidem attactum tulerit, confirmaritque veritatem illius dicti: *aliquid mali eſſe propter vicinum malum.* Ventriculus ſemper ad potulentorum emeſin pronisſimus erat; ἔρα λεπτὰ καὶ ἄπεπτα, καὶ ἄχροα, ſecundum Coum noſtrum II. Epid. I. 25. alvus tamen utcunque reſpondebat. Cum inſpasmodico hoc affectu ſaepius Liquoris Cornu Cervi ſuccinati efficaciam, tanquam alcalino-ſalſi remedii expertus eſſem, et Belilli huic analogum crederem medicamentum, exhibui repetita Fabriciana jam ſuffultus experientia, rationeque inſuper munitus, feliciſſimo ſubſecuto ſucceſſu; ſub haſta enim morbi venditus quaſi aeger, natura allaborante, imo benedicente DEO veluti manumiſſus, ſanitati iterum aſſertus eſt et libertati, quam cum illa perdiderat, ut venuſte, phraſim medicorum, *a morbo liberatus* circumſcripſit et interpretatus eſt eruditiſſimus Antonides. Nec me fefellit in iliaco volvulo Belilli uſus. In Febribus aliquoties exhibitum hoc remedium ſinceriores ChinaeChinae effectus praeſtitit. Vlteriores explorandi vires, raritas Medicamenti hujus nobis ademit, cum nunc nullibi in Europa noſtra fere repertu detur, quod cum Radice Mungos propediem fiet, niſi ex India orientali felicibus velocibusque advehatur velis.

Sufficiant haec, nec enim animus, de remedio nondum crebriori uſu et experientia apud nos Europaeos firmato plura ſcribere ea in arte praeſertim, ubi frequentiſſime fallacia non cauſae pro cauſa regnat;

gnat: metuo enim ne rebus ſic ſtantibus mihi quis objiciat, me εἰς δό-ξαν μᾶλλον ἢ τἀληθὲς ἀποβλέπειν, *opinionem magis quam veritatem ſpectare*, ut de multis ex vero notat Manuel Imp. c. LXXXIV.

Vela ergo contrahentes, mari Tethyorum
matre relicto:

Tendendo ad portum ſuperatas linquimus undas.

TANTVM.

